

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

30. De imperatis Actibus voluntatis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

cundum, & duobus iucundis oblati, utrum sit iucundius. V. G. consultatio est, an in tanto cibo, aut portione sit temperantia, sit iucunditas. At verò tunc non consultatur de fine absolute: sed de fine ad certam materiam contracto, & deducto, ut Aristoteles tradidit.

Quintò quaeritur, An in vniuersum libera actio consultationem requirat? Quidam arbitrantur in hominibus non esse liberam actionem sine consultatione rationis: in Deo tamen esse plenissimam libertatem absque vlla consultatione. Sed dicendum existimo etiam in nobis esse liberam actionem absque consultatione. Nam libera actio tripliciter potest contingere: Primò cum duo, aut plura bona, vel iucunda, vel honesta; aut cum vno iucundo, alterum verò honestum voluntati offeruntur: & tunc voluntas libere vnum velle & amare potest ceteris reiectis: in hoc enim libertas est, cum plura bona voluntati offerantur; & hæc sufficit ad meritum, vel peccatum: & tamen non est consultatio, quia non consultamus, deliberamus nisi de bono ad finem vtili. Secundo modo libertas est, cum vnum tantum, vel iucundum, & suauè bonum, vel honestum voluntati obijcitur, quod voluntas velle, & non velle, aut nolle potest: nam eatenus est libertas ad plura, quatenus voluntas bonum sibi propositum potest amplecti, aut non amplecti. Hæc etiam libertas quamuis sine consultatione sit, ad meritum, vel peccatum sufficit. Tertio libertas est in ijs, quæ consultatione rationis eligimus ad finem vtiliter consequendum.

Sextò quaeritur, An possit voluntas ad quippiam appetendum moueri ex sola rei obiectæ cogitatione, & noticia simplici? Duæ sunt opinioniones, Vna docet non posse, quia Aristoteles aperte tradit non moueri appetitum, nisi mens siue ratio opinetur, & iudicet, hoc est, nisi quippiam asseruerit, aut neget: Altera tradit aliquando voluntatem ex simplici rationis noticia promoueri ad aliquid appetendum, quia non minus voluntas potest à ratione moueri, & impelli, cuius consilio regitur, quam appetitus animalis sensu: sed animantes ad bonum feruntur, & malum auerfantur, & fugiunt ex sola imaginatione simplici, siquidem nihil affirmant; aut negant: non enim bellæ enunciationes asserendo, aut negando componunt, & formant, ut quidam falsò arbitrantur. In hac quaestione dicendum est, voluntatem ex simplici mentis noticia posse moueri ad aliquid appetendum vel repudiandum. Anima duertendum est simplicem rationis noticiam posse duplicem esse: vna est, qua mens intelligendo concipit rerum imagines, & res ipsas tantummodo, ut veras percipit, non ut bonas. Et hæc simplex rei notitia voluntatem ad faciendum non mouet. Altera vero notitia est, qua mens siue ratio cognoscit, ac percipit aliquid, ut bonum homini conueniens, & commodum, nempè ut iucundum, vel honestum, vel vtile, & huiusmodi noticia quamuis sit simplex, hoc est, quæ nihil assermet, aut neget, non est absque iudicio rationis, & hæc sine vlla enunciatione sufficit ad voluntatem permouendam, ut aliquid appetat, tanquam sibi conueniens, vel aliquid repuat tan-

quam sibi perniciosum, & noxium, quoniam omnis facultas appetens sese confert in rem sibi obiectam tanquam in finem suæ naturæ congruentem, sed bonum cogitatione perceptum, ut boni rationem siue speciem habet, est voluntatis obiectum, ergo statim atque est voluntati propositum, & iudicatum, ut bonum, voluntas illud velle, & prosequi amore potest: ac ita beata illæ mentes, & spiritus in patria cœlesti vnicò simplici aspectu sicut cognoscunt, ac iudicant Deum trinum, & vnum, sic etiam intuentur, ut bonum; & ideo summo quo possunt amore amplectuntur: & quoniam cognoscunt Deum, ut supremum omnium rerum dominum, & principem, eum reuerentur, & colunt. Quare Aristoteles, S. Thomas, & alij tum Philosophi, tum etiam Theologi cum communiter tradunt per simplicem rei obiectæ noticiam voluntatem non moueri, noticiam accipiunt pro ea, qua simplices, & nuda rerum veritates cogitantur, & cognoscuntur: quod nos etiam confitemur: non autem intelligunt eam noticiam qua quippiam percipitur, & iudicatur, ut bonum honestum, vtile, vel iucundum.

Cap. XXIX.

De imperatis actibus voluntatis.

HACTENUS explicuimus actiones elicitas voluntatis: reliquum est, ut non nihil de imperatis actibus disseramus.

Primò quaeritur, An imperare sit actus voluntatis, an potius rationis? Duæ sunt opinioniones: Prima vult esse actum voluntatis. Ita videntur sentire Anselmus, & Bonauentura, atque id aperte tradunt Scotus, Henricus, Ockham, Durandus, Almyntus, & Medina. Id probant in primis: quia voluntas est veluti domina, regina, & imperatrix omnium humanarum facultatum: nam ipsa omnes mouet, & impellit, quo vult, & ad id, quod vult, & ipsa est omnium suprema. Deinde quia actus imperandi semper est cum vi impellente, & cogente: at ratio non cogit, non impellit ad opus, sed voluntas. Item quia voluntas omnes hominis facultates adhibet, & applicat ad sua munera, & officia obedienda: & ipsa est quæ omnibus facultatibus vtiur tanquam ad ministris. Postremò quoniam ad imperium pertinent duo illi actus nimirum, Fac, vel, Ne facias: at huiusmodi actus non possunt esse rationis, sed voluntatis mouentis, & impellentis ad agendum. Secunda opinio tradit, imperium esse actum rationis. Sic aperte sentiunt S. Thom. 1. 2. quest. 17. art. 1. & ibi Caiet. Conrad. Medi. Sor. libr. 1. de Iust. quest. 1. art. 1. Richard. 3. dist. 33. art. 2. questione 6. ad 3. & probant, quia teste Aristotele, Prudentia est proprie præcipere, non solum exquirere, iudicare: Sed Prudentia est rationis, igitur hæc imperat, non voluntas. Item ad actum imperandi spectat dirigere, & præscribere quid sit agendum, & quid euitandum. Item imperantis est denunciare alteri, quid oporteat eum facere. Sed denunciare non est voluntatis, sed rationis. Ad hæc, imperare, & obedire ad se inuicè referuntur;

Ansel. l. b. de concep. Virg. ca. 4. Bona. 3. d. 17. a. 1. q. 1. n. 12. Hen. quodl. 9. q. 6. Scot. 3. d. 36. q. 1. a. 2. Dur. 2. d. 24. q. 2. C. d. 37. q. 2. Abstrac. 1. moral. 2. Medi. de panis. tra. d. 6. q. 2. de oratione. Mai. 3. d. 33. qu. 7. Castrus li. 1. de lege par. ca. 1. Gabr. 2. d. 39. q. 1. hr. 2. nota 3.

sed obedire, est rationis: nam cætera animantia rationis expertia non parent, sed ex necessitate, & conditione naturæ cidentur: ergo imperare etiam est rationis. Postremò, lex est norma, regula, & recta ratio rerum agendarum, ergo lex est rationis actus; sed legis est imperare. Nyssenius siue Nemesius sæpè dicit, imperium esse rationis.

In hac controuersia, Primò compertum est, tria ad actum imperandi pertinere: vnum est ordinem agendorum præscribere. Alterum denunciare subditis, quid sit faciendum: tertium est ad agendum alterum mouere, & impellere; non enim omnis, qui alterum mouet, denunciatur, nec ordinem rerum agendarum præscribit: nec omnis qui denunciatur aliquid faciendum, ordinatur: constat inter omnes, ordinare res agendas esse rationis dirigentis: & denunciare pariter esse rationis, ratio enim intelligendo loquitur; mouere autem voluntatis esse. Prima opinio affirmat, actum imperandi esse, impellere alterum ad opus præscribendo, & denunciando ei, quod est faciendus; & propterea esse actum voluntatis motus ad opus ex denunciatione, & præscripto rationis. Secunda opinio docet, imperium esse præscriptum, & denunciationem rationis ex motu, & impulsu voluntatis profectam. Et hæc opinio mihi videtur probabilior, quotiescunque loquimur de imperio vnius hominis in alterum, cuiusmodi sunt leges, & constitutiones Principum, & aliorum Magistratum edicta, & quorumcunque Ducum, & Præfectorum imperia.

S. Tho. 2. 2.
q. 17. art. 3.
ad 1.

Alma. tra
lib. 3. mo-
ral. c. 3. A-
dri. quodl.
4. a. 1. Ma.
3. d. 23. q. 7.

Secundò queritur, An in humanis actionibus præter actum eligendi, necessario poni debeat alius actus imperandi, quo ratio præscribat, & denunciatur cæteris hominis facultatibus ex impulsu voluntatis quid fieri oporteat. S. Thomas aperte docet actum imperandi necessario esse ponendum ab electione distinctum, & post electionem consequentem, quia postquam facta est electio eius, quod est vtile ad finem, ratio imperat, id est, ex voluntatis impulsu præscribit, & denunciatur esse agendum, vel faciendum, quod est electum, ac deinde aliæ facultates id exequuntur. Almainus verò, & Adrianus docent in actionibus humanis necessarium non esse huiusmodi imperium post electionem. Et hæc sententia quibusdam iunioribus magis probatur: Sed parum refert, hanc aut illam sententiam sequamur; quoniam S. Thom. solum docere voluit post electionem sequi imperium rationis in hunc modum. Voluntas vtitur reliquis facultatibus, hoc est, applicat eas ad id exequendum, quod eligimus, sed non applicat, nisi ductu, & imperio rationis, quod licet electionem antecesserit, manet tamen adhuc post electionem. Primò, quia denunciatio rationis non est nisi ad eos, qui auscultare, & auscultando, & intelligendo parere possunt: at post electionem, cæteræ hominis facultates ex necessitate naturæ rationi subiectæ sua munera, & officia exequuntur. Deinde teste Aristotele, Prudentiæ est præcipere: Sed Prudentia necessaria est ad eligendum: ergo Prudentiæ præceptum (quod secundum Aristotelem nihil aliud est, nisi rectæ rationis præscriptum, quo iu-

dicatur, & decernitur, quid fieri oporteat ad finem consequendum) electionem omninò antecedit, ac proinde ante, non post electionem, imperium rationis existit. Item ex Aristotelis sententia virtutes morales non gignuntur, nisi ex præcepto Prudentiæ, & propterea virtus moralis est, qua eligimus id quod est vtile ad finem; at prudentia quatenus prudentia cõstituit, id quod ad rectè eligendum conducit: ergo præceptum Prudentiæ semper est ante actum virtutis, cuius est bonum eligere, rationis consilio, & iudicio definitum. Ex quo efficitur, ut cum Aristoteles docet, Prudentiæ esse, præcipere, non sit intelligendum, esse actum rationis, vel Prudentiæ, quo mens verbis imperatiui modi præcipiat, aut vetet, Fac, vel, Ne facias; sed esse actum quo ratio prudenter iudicat, præscribit, & decernit, quod sit eundem, vnde recedendum, hoc esse faciendum, illud cauendum, & fugiendum, ut conuenienter virtuti operemur: & huiusmodi rectæ rationis iudicium, ductum, & decretum appellat Aristoteles Prudentiæ præceptum siue præscriptum. Obijcies, Aristotelem ponere tres actus, quos Prudentia requirit, & postulat, nimirum inquirere quod est vtile ad finem, & hunc actum ait ad *ἰσχυρίαν*, id est, bonam inquisitionem pertinere: & iudicare, & hunc actum spectare ad *σύνεσιν* id est, ad vim, & facultatem iudicandi: & præcipere, & hunc actum ait proprium esse Prudentiæ. Respondeo, eo loco Aristotelem actus Prudentiæ posuisse vnum quidem, qui est bona inquisitio, & inuestigatio eorum, quæ ducunt, & dirigunt ad finem, & ita *ἰσχυρίαν* esse actum Prudentiæ: alterum verò quod est rectum iudicium, quo prudenter iudicamus de ijs, quæ sunt ad finem vtilia, & hoc appellat præceptum Prudentiæ. Præter hos duos Prudentiæ actus ponit etiam Aristoteles alios habitus, vel actus ad Prudentiam necessarios, inter quos est *σύνεσις* quæ latinè est sagacitas, & perspicacia, quæ ponitur ab Aristotele tanquam habitus ad Prudentiam requisitus, quo possumus rectè iudicare de eo, quod per Prudentiam studiosè inquisiuimus, & consultauius diligenter. Pari ratione *τῷσιον* ponit Aristoteles tanquam habitum ad Prudentiam maximè necessarium, quo quis potest secundum bonum, & æquum sententiam ferrè de eo, quod prudenter inquisiuit, & inquirendo decreuit: *τῷσιον* enim Græcè idem est, quod latinè sententia.

Tertiò queritur, Quo pacto vulgariter actus voluntatis dicantur esse imperati, vel non imperati, si imperium non est actus voluntatis. Respondeo, Actus vtilitate dici imperatos, aut non imperatos voluntatis, quoniam sunt motu, & impulsu voluntatis ex consilio, iudicio, & deliberatione rationis: Quare imperium, à quo actus imperati voluntatis dicuntur, nihil est aliud, nisi motus, & impulsus voluntatis ex consilio, iudicio, & præscripto rationis ad aliquid agendum, vel faciendum.

Quartò queritur, Qui actus, & motus in homine voluntatis, & rationis imperio subijciantur: quod est querere, quænam hominis facultates, & vires parent, & obtemperent. Aristoteles docet duas esse in homine vires, vnam quæ rationi obsequatur, & rationis consilio, & iudicio

Arist. lib.
Ethic. 6. c.
9. §. 10.

Arist. lib.
Ethic. 6. c. 13.

diriga-

dirigatur; alteram quæ rationi non obediat, nec possit rationis consilio gubernari. Facultas namque concupiscendi, vel irascendi rationi interdum auscultat, cuius consilium, & ductum aliquando sectatur: at verò naturalis facultas hominis, quæ est vis nutriendi, augendi, generandi, rationi non pareat. Item alio in loco docet Aristoteles mentem, siue rationem imperare facultati appetendi principatu politico; corpori verò principatu despotico. Vult dicere, Mens, & ratio suo consilio, & iudicio gubernat vim appetentem, veluti Rex ciues sibi subiectos, qui non necessitate, sed sponte, & voluntate scienter obtemperant: at verò corpus moderatur, & regit, sicut dominus seruum sibi obligatum, qui necessitate, non libera voluntate, eius mandata & iussa semper facit. **Primum** igitur, vt omnes voluntatis actus imperatos enumeremus: actus voluntatis potest esse imperatus ab alio actu voluntatis, atque ita voluntas sibi imperat aliquando, hoc est, ex vno actu sese mouet, & applicat ad aliud volendum; & hoc modo nos ex amore, vel timore, vel religione in Deum excitati ad peccata detestanda permouemur, ac propterea peccatorum detestatio est actus imperatus ab amore in Deum. **Secundo** actus rationis potest esse imperatus à voluntate, hoc est, ex motu, & impulsu voluntatis. Hac ratione actus credendi est quidem actus elicited rationis, sed imperatus à voluntate, quoniam proficiscitur ex pio affectu, & impulsu voluntatis, quo qui credit, suum præstat assensum. Quandocumque autem mens, vel ratio rei euidentia conuicta assentitur, non subijcitur spontaneo, & libero voluntatis imperio: quòd verò solum est ratio probabilis rei dubiæ faciens fidem, tunc noster assensus pendet ex pio voluntatis impulsu, & affectu, quia ratio, & argumentum probabile nequaquam nos euidenter, & manifesto conuincit. **Tertio**, Actus facultatis concupiscentis, vel irascens potest esse imperati, licet interdum omne voluntatis, & rationis imperium ante cedat. Quare imperio hoc est motu, & impulsu voluntatis possumus aliquando irasci, contristari, dolere, timere, desiderare, delectari, & amare. **Quarto**, Actus virium sentientium possunt esse imperati: possumus enim ex motu voluntatis, & rationis consilio, & iudicio cernere, gustare, audire, loqui, odorari, tangere. **Quinto**, Actus facultatis animalis loco mouentis possunt esse imperati. Vis loco mouens in animantibus generatim est, qua alia progrediuntur, alia natant, alia volant, alia humi serpunt. In hominibus verò est vis incedendi, & propterea incessus hominis, imperio voluntatis subijcitur: potest etiam homo imperio mentis aliud corpus impellere, vel circumferre, vel projicere, vel ad se trahere, aut alio deferre, & portare, quæ sunt quædam species motus in loco, vel circa locum. Actus verò in homine, qui imperio voluntatis, & rationis non parent, pertinent ad vires, quas Philosophi, & Medici, naturales & vitales appellant. Vis naturalis, est facultas nutriendi, & augendi, quæ quatuor alias sibi habet tanquam administras, quæ sunt; Vis attrahendi, retinendi, concoquendi, & expellendi. Primum enim attrahitur cibus, attractus retinetur; reten-

tus concoquitur; & quod ex concoctione abundat, expellitur. Est item naturalis facultas, vis generandi. Harum virium actiones non sunt rationis imperio subiectæ, quia ex conditione, & necessitate naturæ mouentur, & sua munera, & officia naturaliter præstant, in somno absque voluntate semen emittimus, & innata est animantibus naturalis cocundi, & generandi cupiditas. **Vitalis facultas** est duplex, vna, quæ in motu spiritus per arterias consistit, quem motum Medici pulsum appellant: Et huiusmodi actus imperium rationis non sequitur. **Alteræ** est respirandi facultas, qua spiritum ex pulmone emittimus, ne nimium cor incalcescat, & nouum attrahimus, vt cor refrigeretur. Huius facultatis actionem non esse voluntariam Aristoteles tradit, Nyssen naturalis esse dicit: nam in somno etiam respiramus, Medici quidam imperio voluntatis subiectam esse arbitrantur, atque id experientia, & ratione confirmant. Nam multi, vt diutius sub aquis immorentur, ad tempus spiritum comprimunt. Nonnulli etiam, vt sibi ipsis mortem consciscerent, diu à respirando sese continerunt: denique sponte sua potest quis respirare, & non respirare, quamuis diu respiratione repressa suffocatus intereat. **Obijcies**, Nihil cogitantes respiramus. Respondent, hoc minime impedire, quin respiratio possit esse voluntaria: nam & aliquando nihil cogitantes incedimus, loquimur, aspicimus; & tamen incedere, loqui, & aspicere sunt aliquando voluntaria. Postremo sunt duo alij appetitus, qui imperio rationis non parent, nisi ob materiam sponte, & voluntate subtrahã, nempe sitis, & fames. Sitis est cupiditas calidi, & humidum videlicet potionis. Fames verò est cupiditas calidi, & sicci, nimirum cibi; huiusmodi cupiditates naturæ necessitate, & conditione excitantur, & surgunt: potest tamen quis vltro sese ab esca potuque abstinere, ac proinde sitim, ac famem suo nutu, & arbitratu peti. **Rationi** quoque non auscultant, nec obtemperant voluntati quidam naturales motus, & impetus, qui ex affectu corpore excitati nascuntur: vt moeror, & luctus in morbo ex atrabili premente: gestiens læticia ex liquido, & puro sanguine, quo solet esse cor circumfusum: offensio ex plaga accepta: sternutamenta ex aliquo in nares coniecto, vel immisso, sudor ex agitatione corporis vehementi, Hi & alij huius generis motus ita sunt celeres, ac rapidi, vt antea rationis iudicium præcurrant, ac præuolent.

LIBRI PRIMI FINIS.

IOANNIS

Arist. li. 1.
Politico.
cap. 3.Nyssen. lib.
4. Philoso.
c. 2. et c. 18.
Nyssen. lib.
citato. c. 11.
Nyssen. lib.
citato. ca.
17.Arist. lib. 3
Phys. tex.
st. Nyssen.
lib. citato.
c. 19.Arist. lib. 2
de Anima
tex. 28.